

ROCZNIK TOMISTYCZNY
4 (2015)

ROCZNIK TOMISTYCZNY
4 (2015)

ΘΩΜΙΣΜΟΣ ΤΑ ΧΡΟΝΙΚΑ
ANNARIUS THOMISTICUS
THOMISTIC YEARBOOK
THOMISTISCHE JAHRBUCH
ANNUAIRE THOMISTIQUE
ANNUARIO TOMISTICO
TOMISTICKÁ ROČENKA

ROCZNIK TOMISTYCZNY
4 (2015)

Naukowe Towarzystwo Tomistyczne
WARSZAWA

KOMITET REDAKCYJNY / EDITORIAL BOARD:

Michał Zembrzuski (sekretarz / secretary), Maciej Słęcki, Magdalena Płotka, Anna Kazimierczak-Kucharska, Dawid Lipski, Izabella Andrzejuk, Artur Andrzejuk (redaktor naczelny / editor-in-chief)

RADA NAUKOWA / SCIENTIFIC COUNCIL:

Adam Wielomski, Stanisław Wielgus, Antoni B. Stępień, Sławomir Sobczak, Arkady Rzegocki, Andrzej Maryniarczyk, Marcin Karas, Krzysztof Kalka, Marie-Dominique Goutierre, Mieczysław Gogacz, Paul J. Cornish, Mehmet Zeki Aydin, Wojciech Falkowski, Artur Andrzejuk, Anton Adam.

RECENZENCI / REVIEWERS

Antoni B. Stępień, Marie-Dominique Goutierre, Piotr Mazur, Grzegorz Hołub, Andrzej Jonkisz, Paul J. Cornish, Marek P. Prokop

REDAKCJA JĘZYKOWA / LANGUAGE EDITORS

Maciej Igielski (język polski), Adam Filipowicz (łacina, greka), Bernice McManus-Falkowska, Anna Kazimierczak-Kucharska (angielski), Christel Martin, Izabella Andrzejuk (francuski), Michał Zembrzuski (łacina),

PROJEKT OKŁADKI

Mieczysław Knut

OPRACOWANIE GRAFICZNE, SKŁAD I ŁAMANIE

Maciej Głowacki

© Artur Andrzejuk / Naukowe Towarzystwo Tomistyczne (wydawca / editor)

Warszawa 2015

ISSN 2300-1976

Rocznik Tomistyczny ukazuje się dzięki pomocy Jacka Sińskiego

Redakcja Rocznika Tomistycznego

ul. Klonowa 2/2

05-806 Komorów

POLSKA

Druk i dystrybucja:

WYDAWNICTWO von borowiecky

05-250 Radzymin

ul. Korczaka 9E

tel./fax (0 22) 631 43 93

tel. 0 501 102 977

www.vb.com.pl

e-mail: ksiegarnia@vb.com.pl

WYDAWNICTWO
von borowiecky

Spis treści

Od Redakcji..... 11

Uniwersytet na rozdrożu.

O uniwersytecie i nauczaniu uniwersyteckim z Antonim B. Stępnem rozmawiają Artur Andrzejuk, Magdalena Płotka, Izabella Andrzejuk i Witold Płotka 13

Rozprawy i artykuły

Marek P. Prokop

Le concept de l'éternité et du temps dans le *Liber de causis*..... 27

Artur Andrzejuk

Problem istnienia w Komentarzu Tomasza z Akwinu do *Liber de causis*..... 39

Michał Zembrzuski

Realna różnica między intelektem czynnym i możliwościowym w ujęciu św. Tomasza z Akwinu..... 63

Tomasz Pawlikowski

***Liber de definitionibus* i scholastyczny problem *adaequatio* 97**

Karolina Ćwik

Czy św. Tomasz był eudajmonistą? 113

Magdalena Płotka

Jak nakaz moralny wynika z natury świata? Koncepcja prawa natury św. Tomasza z Akwinu na tle stoickiej i późnośredniowiecznej tradycji..... 129

Iwona Solecka-Karczewska

Zgodność rozumu i wiary w *Summa theologiae* Tomasza z Akwinu 145

Mieszko Pawlak

Państwo i Kościół w myśli św. Tomasza z Akwinu i Marsyliusza z Padwy 163

Urszula Wolska

Wizja człowieka ponowoczesnego a tomistyczna teoria osoby 191

Anna Mandrela

Tomistyczna filozofia bytu i buddyjska filozofia pustki 215

Sebastian Taboń

Tomizm czeski w latach 1879-1948..... 239

Tłumaczenia

Tomasz z Akwinu

***O geocentryzmie*, tekst łaciński i polski (tłum. Marcin Karas)..... 251**

Kamil Majcherek

Zagadnienie pośmiertnej idencjności ciała Chrystusa i pośmiertnego nazywania części Jego ciała w *Quaestiones quodlibetales* św. Tomasza z Akwinu..... 267

Tomasz z Akwinu

***Quaestiones quodlibetales*, II, q. 1, a. 1 et III, q. 2, a. (tłum. Kamil Majcherek)..... 279**

Sprawozdania i recenzje

- Michał Zembrzuski, Izabella Andrzejuk
Tomizm na Konferencji Naukowej „Etyka i polityka” 289
- Magdalena Płotka
Sprawozdanie z konferencji naukowej „W kręgu średniowiecznej etyki” 293
- Anna Kazimierczak-Kucharska
Sprawozdanie z Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej z okazji 740-lecia śmierci
św. Tomasza z Akwinu oraz św. Bonawentury z Bagnoregio 297
- Michał Zembrzuski
Sprawozdanie z wręczenia Nagród imienia Profesora Mieczysława Gogacza
i sympozjum pt. „Tomizm konsekwentny” 303
- Anna Kazimierczak-Kucharska, Izabella Andrzejuk
Filozofia tomistyczna na konferencji „Od etyki cnót do etyki chronienia osób. Podstawy
wychowania społecznego i politycznego” 307
- Izabella Andrzejuk, Anna Ambroziak, Agnieszka Paprocka-Waszkiewicz, Izabela Kozłowska,
Marcin Wodziński, Artur Andrzejuk
Tomizm w Fundacji Dobrej Edukacji „Maximilianum” 311
- Michał Zembrzuski
Sprawozdanie z międzynarodowej konferencji: „Towards Biblical Thomism. The Biblical
Exegesis of Thomas Aquinas and Its Contemporary Relevance” 319
- Anna Kazimierczak-Kucharska, Karolina Ćwik
Sprawozdanie z udziału w Międzynarodowej Konferencji „Oblicza Mistyki” 323
- Michał Zembrzuski
Recenzja: Tomasz Bartel, *Prawda i byt. Ujęcie prawdy ontycznej w „Quaestio disputata de
veritate” świętego Tomasza z Akwinu*, Wydawnictwo Rolewski, Złotonia 2008 325
- Magdalena Płotka
Recenzja: Michał Głowała, *Pojedytność. Spór o zasadę indywidualizacji w scholastyce*,
Wrocław 2012, Oficyna Naukowa PFF, ss. 197 329
- Dorota Zapisek
Recenzja: Mateusz Penczek, *Wola i intelekt w filozofii Tomasza z Akwinu*, Wydawnictwo
Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2012, ss. 322. 335
- Artur Andrzejuk
Recenzja: Aleksander z Afrodyzji, *O duszy*, przekład z jęz. greckiego Monika E. Komsta,
Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu, Lublin 2013, ss. 281. 339
- Artur Andrzejuk
Recenzja: Św. Tomasz z Akwinu, *Komentarz do „Hermeneutyki” Arystotelesa*, przekł.
z jęz. łac., wprowadzenie i komentarz Andrzej P. Stefańczyk, Polskie Towarzystwo
Tomasza z Akwinu, Lublin 2013, ss. 639. 345
- Artur Andrzejuk
Recenzja: Tomasz Pawlikowski, *Prawda następstwem istnienia. Problem prawdy
w interpretacji św. Tomasza z Akwinu*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2013, ss. 514. 351
- Izabella Andrzejuk
Filozoficzne i teologiczne aspekty religii. Recenzja: Ks. Piotr Moskał, *Traktat o religii*,
Lublin 2014, Wydawnictwo KUL, ss. 247. 355

Marcin Karas	
Recenzja: Santiago Ramirez OP, <i>Autorytet doktrynalny św. Tomasza z Akwinu</i> , przeł. Mariusz Beściak, Warszawa 2014, ss. 324.....	359
Magdalena Płotka	
Recenzja: <i>Glossae – Scholia – Commentarii. Studies on Commenting Texts in Antiquity and Middle Ages</i> , (eds.) M. Mejer, K. Jażdżewska, Anna Zajchowska, Peter Lang, Frankfurt am Main–Bern–Bruxelles–New York–Oxford–Warszawa–Wien 2014, ss. 201.....	363
Artur Andrzejuk	
Recenzja: Bożena Listkowska, <i>Tomizm otwarty Piotra Chojnackiego</i> , Oficyna Wydawnicza Epigram, Bydgoszcz 2014, ss. 304.	367
Anna Kazimierczak-Kucharska	
Recenzja: 1) <i>Tomizm polski 1879-1918. Słownik filozofów</i> , red. B. Listkowska, A Andrzejuk, Wydawnictwo von Borowiecky, Radzymin 2014, ss. 168; 2) <i>Tomizm polski 1919-1945. Słownik filozofów</i> , Radzymin 2014, ss. 171; 3) <i>Tomizm polski 1946-1965. Słownik filozofów</i> , Warszawa–Radzymin 2015, ss. 218.....	371
Anna Kazimierczak-Kucharska	
Recenzja: Tomasz Stępień, <i>Doktor anielski o aniołach</i> , Warszawa 2014, Towarzystwo „Powściągliwość i Praca”, ss. 180.	375
Dawid Lipski	
Recenzja: Michał Zembrzuski, Magdalena Płotka, Andrzej Nowik, Adam Filipowicz, Izabella Andrzejuk, Artur Andrzejuk, <i>Z metodologii historii filozofii</i> , w: <i>Opera philosophorum medii aevii. Textus et studia</i> , t.14, Warszawa 2015, ss. 160.....	379

Polemiki i dyskusje

Wojciech Golonka	
Odpowiedź na krytyczne uwagi dra Marka Prokopa odnośnie do mego artykułu <i>St Thomas d’Aquin en tant que philosophe: le problème des sources</i>	385
Odpowiedź Marka Prokopa	393
Izabella Andrzejuk	
Spór o filozofię moralną św. Tomasza z Akwinu. Próba wskazania na źródła odmiennych stanowisk É. Gilsona i F. van Steenberghena. Na marginesie dyskusji M. Prokopa z artykułem W. Golonki.....	397
Nota o autorach.....	411

Table of Contents

Editorial.....	11
----------------	----

University at the Crossroads.

University at the Crossroad. University and its Teaching with Antoni B. Stępień – Artur Andrzejuk, Magdalena Płotka, Izabella Andrzejuk, Witold Płotka.....	13
---	----

Dissertations and articles

Marek P. Prokop The Concept of Eternity and Time in <i>Liber de causis</i>	27
Artur Andrzejuk The Problem of Being in Thomas Aquinas' Commentary on <i>Liber de causis</i>	39
Michał Zembrzuski The Real Distinction Between Agent and Potential Intellect in Approach Thomas Aquinas.....	63
Tomasz Pawlikowski <i>Liber de definitionibus</i> and Scholastic Problem <i>adaequatio</i>	97
Karolina Ćwik Thomas Aquinas's Eudaimonistic Ethics.....	113
Magdalena Płotka How is Moral Imperative a Result of the Nature of the World? The Concept of Natural Law in St. Thomas Aquinas's Account Stoic and Late Medieval Tradition.....	129
Iwona Solecka-Karczewska Compatibility of Reason and Faith in <i>Summa Theologiae</i> of Thomas Aquinas.....	145
Mieszko Pawlak Church and State in the Thought of St. Thomas Aquinas and Marsilius of Padua.....	163
Urszula Wolska The Vision of Postmodern Man and Thomistic Theory of the Person.....	191
Anna Mandrela Thomistic Philosophy of Being and Buddhist Philosophy of Emptiness.....	215
Sebastian Taboń Czech Thomism in 1879-1948.....	239

Translations

Tomasz z Akwinu <i>About Geocentrism</i> , Latin and Polish Text (transl. Marcin Karas).....	251
Kamil Majcherek The Issue of Posthumous Identity of Christ's Corpus and Posthumous Naming Parts of His Body in <i>Quaestiones quodlibetales</i> of St. Thomas Aquinas. The Introduction to Translation.....	267
Tomasz z Akwinu <i>Quaestiones quodlibetales</i> , II, q. 1, a. 1 et III, q. 2, a. (transl. Kamil Majcherek).....	279

Reports and Reviews

Michał Zembrzuski, Izabella Andrzejuk Thomism at the Conference 'Ethics and Politics'	289
Magdalena Płotka The Report of the Conference 'In the Sphere of Medieval Ethics'	293
Anna Kazimierczak-Kucharska The Report of the Conference on the Occasion of 740 Anniversary of Death of St. Thomas Aquinas and St. Bonaventure.....	297
Michał Zembrzuski The Report of Presentation Professor Mieczysław Gogacz Prizes and Symposium 'Consequential Thomism'	303
Anna Kazimierczak-Kucharska, Izabella Andrzejuk Thomistic Philosophy at the Conference 'From Virtue Ethics to Protect People as a Persons Ethics. The Basics of Social and Political Education'.....	307
Izabella Andrzejuk, Anna Ambroziak, Agnieszka Paprocka-Waszkiewicz, Izabela Kozłowska, Marcin Wodziński, Artur Andrzejuk Thomism in a Foundation of a Good Education 'Maximilianum'	311
Michał Zembrzuski The Report of the International Conference: 'Towards Biblical Thomism. The Biblical Exegesis of Thomas Aquinas and Its Contemporary Relevance'	319
Anna Kazimierczak-Kucharska, Karolina Ćwik The Report of Participation in the International Conference 'The Faces of Mysticism'	323
Michał Zembrzuski Review: Tomasz Bartel, <i>Prawda i byt. Ujęcie prawdy ontycznej w „Quaestio disputata de veritate” świętego Tomasza z Akwinu</i> , Wydawnictwo Rolewski, Złotonia 2008.....	325
Magdalena Płotka Review: Michał Głowała, <i>Pojedynczość. Spór o zasadę indywidualności w scholastyce</i> , Wrocław 2012, Oficyna Naukowa PFF, ss. 197	329
Dorota Zapisek Review: Mateusz Penczek, <i>Wola i intelekt w filozofii Tomasza z Akwinu</i> , Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2012, ss. 322.....	335
Artur Andrzejuk Review: Aleksander z Afrodyzji, <i>O duszy</i> , przekład z jęz. greckiego Monika E. Komsta, Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu, Lublin 2013, ss. 281.....	339
Artur Andrzejuk Review: Św. Tomasz z Akwinu, <i>Komentarz do „Hermeneutyki” Arystotelesa</i> , przekł. z jęz. łac., wprowadzenie i komentarz Andrzej P. Stefańczyk, Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu, Lublin 2013, ss. 639.....	345
Artur Andrzejuk Review: Tomasz Pawlikowski, <i>Prawda następstwem istnienia. Problem prawdy w interpretacji św. Tomasza z Akwinu</i> , Wydawnictwo KUL, Lublin 2013, ss. 514.....	351
Izabella Andrzejuk Philosophical and Theological Aspects of Religion. Review: Ks. Piotr Moskal, <i>Traktat o religii</i> , Lublin 2014, Wydawnictwo KUL, ss. 247.....	355

Marcin Karas	
Review: Santiago Ramirez OP, <i>Autorytet doktrynalny św. Tomasza z Akwinu</i> , przeł. Mariusz Beściak, Warszawa 2014, ss. 324.....	359
Magdalena Płotka	
Review: <i>Glossae – Scholia – Commentarii. Studies on Commenting Texts in Antiquity and Middle Ages</i> , (eds.) M. Mejer, K. Jażdżewska, Anna Zajchowska, Peter Lang, Frankfurt am Main–Bern–Bruxelles–New York–Oxford–Warszawa–Wien 2014, ss. 201.....	363
Artur Andrzejuk	
Review: Bożena Listkowska, <i>Tomizm otwarty Piotra Chojnackiego</i> , Oficyna Wydawnicza Epigram, Bydgoszcz 2014, ss. 304.....	367
Anna Kazimierczak-Kucharska	
Review: 1) <i>Tomizm polski 1879-1918. Słownik filozofów</i> , red. B. Listkowska, A Andrzejuk, Wydawnictwo von Borowiecky, Radzymin 2014, ss. 168; 2) <i>Tomizm polski 1919-1945. Słownik filozofów</i> , Radzymin 2014, ss. 171; 3) <i>Tomizm polski 1946-1965. Słownik filozofów</i> , Warszawa–Radzymin 2015, ss. 218.....	371
Anna Kazimierczak-Kucharska	
Review: Tomasz Stępień, <i>Doktor anielski o aniołach</i> , Warszawa 2014, Towarzystwo „Powściągliwość i Praca”, ss. 180.....	375
Dawid Lipski	
Review: Michał Zembrzusi, Magdalena Płotka, Andrzej Nowik, Adam Filipowicz, Izabella Andrzejuk, Artur Andrzejuk, <i>Z metodologii historii filozofii, w: Opera philosophorum medii aevii. Textus et studia</i> , t. 14, Warszawa 2015, ss. 160.....	379

Controversy and Discussions

Wojciech Golonka	
The Response to Marek Prokop's (PhD) Critical Comments to my Article <i>St Thomas d'Aquin en tant que philosophe: le problème des sources</i>	385
The Marek Prokop's Response.....	393
Izabella Andrzejuk	
The Dispute about St. Thomas Aquinas' Moral Philosophy. An Attempt to Indicate the Sources of Different Positions É. Gilson and F. van Steenberghe. In the Margin of M. Prokop Discussion with article of W. Golonka.....	397
Note about authors.....	411

Sprawozdanie z konferencji naukowej „W kręgu średniowiecznej etyki”

W dniu 24 kwietnia 2014 roku na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej UKSW odbyła się konferencja naukowa „W kręgu średniowiecznej etyki”. Było to kolejne przedsięwzięcie naukowe, organizowane przez Katedrę Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej oraz Katedrę Historii Filozofii Polskiej UKSW, mające na celu spotkanie i umożliwienie dyskusji historykom i badaczom filozofii średniowiecznej. Tym razem tematyka konferencji objęła szeroko rozumianą myśl z zakresu średniowiecznej filozofii moralnej. W części plenarnej zaplanowano dwie sekcje. Pierwszą moderował dr Michał Zembrzuski (UKSW), drugą zaś – prof. Artur Andrzejuk. Jako pierwsza wystąpiła dr Magdalena Płotka (UKSW), która przedstawiła referat pt. *Krakowski projekt naturalizacji etyki*. W swoim wystąpieniu dr Płotka próbowała pokazać rolę, jaką odegrała burydanowska filozofia naturalna w opracowanej w piętnastowiecznym Krakowie filozofii moralnej.

Następnie wystąpił dr Michał Głowala (UWr), którego wystąpienie pt. *Indywidualizacja aktów woli a dobro i zło moralne. Św. Tomasz z Akwinu a Grzegorz z Rimini* dotyczyło kwestii sposobów, na jakie metafizyczne rozstrzygnięcia na temat aktów woli i sprawności mogą przekładać się etyczne rozstrzygnięcia dotyczące dobra i zła moralnego. W charakterze przykładu dr Głowala przywołał polemikę Grzegorza z Rimini z Tomaszem z Akwinu w sprawie aktów woli – analizowaną u Jana Kapreola.

Następne dwa referaty dotyczyły etyki Piotra Abelarda. Dr Wojciech Wciórka (UW) przedstawił referat pt. *Rozróżnienie między wolą a przyzwoleniem w „Etyce” Abelarda*. W swoim wystąpieniu analizował obecną u Abelarda różnicę między *voluntas* (wolą, chęcią) a *consensus* (przyzwoleniem, zgodą). Rozróżnienie to zostało wykorzystane przez Abelarda – jak przekonywał Prelegent – do wyjaśnienia zagadnienia grzechu „dobrowolnego” (*voluntarium*).

Abelard przyznawał, że jednym z możliwych wyjaśnień tego określenia jest fakt, że każdy grzech „wynika z jakiejś chęci” (*ex aliqua procedit uoluntate*). Z kolei dr Konrad Szocik (UJ) przedstawił w referat pt. *Zagadnienie odpowiedzialności moralnej w etyce Piotra Abelarda*. Celem jego wystąpienia było zwrócenie uwagi na Abelardowską koncepcję etyczną przypisującą nadrzędną wagę pojęciu intencjonalności i wiążącą intencjonalność z pojęciem odpowiedzialności moralnej.

Ostatni referat w tej części obrad, zatytułowany *Dwojaka jest natura człowieka. Zadziwiające polityczne argumenty Dantego Alighieri* wygłosił ks. dr hab. Jacek Grzybowski (UKSW). Dotyczył on metafizycznej koncepcji człowieka, jaką Dante zakładał w opracowaniu argumentów na rzecz rozdziału Kościoła i państwa. Po wygłoszeniu przez ks. Grzybowskiego referatu nastąpiła dyskusja, a po niej krótka przerwa na kawę.

Po przerwie jako pierwszy wystąpił dr Michał Zembrzusi, który wygłosił referat pt. *„Imperium” jako akt rozumu – wydawanie i słuchanie rozkazów według Tomasza z Akwinu*. Kolejno wystąpił dr Andrzej M. Nowik z referatem pt. *Refleksja etyczna nad męczeństwem ks. Marcina Baryczki*, w którym analizował zagadnienia moralne na tle niezwykle ciekawie przedstawionej historii Polski czasów Kazimierza Wielkiego. Następnie swój referat – *Gnosis jako droga do szczęścia według Klemensa Aleksandryjskiego* przedstawił ks. dr Adam Filipowicz (UKSW), ostatnim zaś prelegentem tej sesji był ks. prof. dr hab. Tomasz Stępień (UKSW), który przedstawił re-

ferat pt. *„Nisi credideritis, non intelligetis” – wiara jako droga do zrozumienia w tekstach św. Augustyna*.

Po przerwie obiadowej kontynuowano obrady w dwóch równoległych sekcjach. Pierwszą, którą prowadził lic. Bartosz Owczarek (UKSW), zainaugurował dr Rafał Tichy (UW), którego wystąpienie nosiło tytuł *Rola pokory na drodze samopoznania w nauczaniu Bernarda z Clairvaux*. Następnie wystąpiła mgr Karolina Ćwik (UKSW) z referatem pt. *Czy św. Tomasz był eudajmonistą?* Trzecią prelegentką w tej sekcji była mgr Barbara Żmuda (UP JPII), która przedstawiła temat *Nakaz miłości bliźniego jako norma etyczna Augustyna z Hippony i Tomasza z Akwinu*. W swoim referacie przedstawiła miłość bliźniego jako normę etyczną, która wedle teorii obu filozofów prowadzi do szczęścia człowieka, czyli dobra. Ponadto Prelegentka przedstawiła ciekawą analizę problemu zasięgu miłości do bliźniego, jej granic i możliwości (czy można kochać wszystkich ludzi?).

Dwa ostatnie referaty dotyczyły filozofii tomistycznej: dr Izabella Andrzejuk (WSKPiSM) w referacie *Arystoteлизм czy tomizm. Spór o charakter wykładu etyki w Komentarzu św. Tomasza do „Etyki nikomachejskiej”* Arystotelesa porównała oryginalne dzieło Stagiryty oraz Tomaszowy komentarz oraz analizowała zależność tego ostatniego od traktatu Arystotelesa. Z kolei dr Anna Kazimierczak-Kucharska (UKSW) zajęła się etycznymi podstawami zagadnień ekonomicznych u Doktora Anielskiego, które objaśniła w referacie zatytułowanym *Oszustwo handlowe w ujęciu Tomasza z Akwinu*.

Po przerwie prowadzenie sekcji objęła dr Magdalena Płotka. Tematyka dwóch pierwszych referatów dotyczyła filozofii moralnej św. Augustyna. Katarzyna Waliczek (UJ) w swoim referacie pt. *Prawda czy droga do Prawdy? Pojęcie szczęścia we wczesnych dialogach św. Augustyna* poddała analizie pojęcie szczęścia, którym Augustyn posługuje się w swoich wczesnych pracach, a które jest jednym z kluczowych terminów. Ponadto podkreśliła, że Augustiańska koncepcja szczęścia różni się od ujęć współczesnych. O ile we współcześnie uprawianej filozofii widzi się cel filozofii w rozważaniu „pytań”, a nie problemów, o tyle zmagania Augustyna ze sceptycyzmem wydają się szczególnie aktualne dzisiaj, „gdy każdą próbę jednoznacznej odpowiedzi na pytanie o Prawdę oskarża się o dogmatyzm lub też o zapędy totalitarne”. Następnie koncepcję czasu w ujęciu św. Augustyna przedstawiła mgr Monika Proszak (UJ); jej wystąpienie nosiło tytuł *Właściwe odniesienie do czasu jako właściwy sposób życia człowieka. Filozofia św. Augustyna*. W swoim wystąpieniu mgr Proszak argumentowała na rzecz tezy, że właściwe odniesienie człowieka do czasu może stanowić określenie właściwego sposobu egzystencji człowieka. Dodatkowo wskazała związek między przyjmowaną przez Augustyna koncepcją człowieka, czasowością oraz jego odpowiedzią na podstawowe pytanie etyczne, „jak rozporządzić swoim życiem”. Ostatni w sekcji referat pt. *Sumienie i praszumienie w filozofii moralnej św. Tomasza z Akwinu* wygłosił prof. Artur Andrzejuk. Profesor przedstawił koncepcję sumienia i praszumienia, ich relację z innymi władzami oraz funkcję, ja-

ką pełnią w życiu moralnym człowieka.

Sekcję, której obrady toczyły się równoległe, a która gromadziła badaczy zajmujących się średniowieczną problematyką wolnej woli, prowadził dr Konrad Szocik. Pierwszym prelegentem był dr Marcin Trepczyński (UW), który w referacie *Wolna wola w ujęciu Roberta Grosseteste* przedstawił główne problemy dotyczące zagadnienia wolnej woli, jakie stawia Grosseteste w *De libero arbitrio*, oraz najważniejsze podane przezeń rozwiązania. Dr Trepczyński zwrócił uwagę słuchaczy na zagadnienie stopniowania wolności, różnej u człowieka, anioła i Boga, a także na analizowane przez angielskiego teologa różne jej rodzaje. Na sam koniec Prelegent – za Grossetestem – sformułował serię pytań o źródła „ruchu” i działania wolnej woli. Jako druga wystąpiła mgr Dorota Zapisek (UKSW), która także podjęła tematykę wolnej woli, lecz w ujęciu św. Tomasza z Akwinu. W referacie zatytułowanym *Liberum iudicium jako przyczyna wolnego działania człowieka w ujęciu św. Tomasza z Akwinu* zwracała uwagę na racjonalne podstawy wolności oraz działań woli u Akwinaty. Podobną problematykę podjęła również mgr Iwona Solecka-Karczewska, która w referacie pt. *Obroń wolności woli w obliczu wszechwiedzy Boga na temat przyszłych zdarzeń przygodnych w „Summa theologiae” Tomasza z Akwinu* broniła za Tomaszem wolności woli człowieka w kontekście *futura contingentia*.

Kolejne dwa referaty poświęcone były filozofii moralnej Jana Burydana. Lic. Anna Maria Szczepaniak w referacie pt. *Koncepcja woli w komentarzu Jana Burydana do „Etyki nikomachejskiej”* wyjaśni-

ła koncepcję niezdeteminowania woli oraz jej działania, natomiast lic. Magdalena Saganek przedstawiła burydanowski komentarz do *Etyki nikomachejskiej* na szerszym tle komentowania dzieła Arystotelesa w średniowieczu oraz próbowała wyjaśnić specyfikę komentarza czternastowiecznego nominalisty.

Po wygłoszeniu referatów przez wszystkich prelegentów odbyła się niezwykle interesująca dyskusja.

Ostatnią sekcję obejmującą dwa wystąpienia moderowała Dorota Zapisek. Jako pierwsza wystąpiła mgr Anna Krajaska, która przedstawiła referat pt. *Problematyka „Quaestio disputata de natione et statu civili” Jacka Woronieckiego*. W swoim wystąpieniu mgr Krajaska zaprezentowała strukturę i problematykę ciekawego i mało znanego tekstu Woronieckiego.

Tekst został napisany w 1926 roku po łacinie, w formie scholastycznych kwestii dyskutowanych. Woroniecki prezentuje w nim swoje poglądy dotyczące narodu i państwa osadzając je w dość nietypowym kontekście, mianowicie rozważań dotyczących moralności. Drugim prelegentem był mgr Piotr Kołodziejczyk (UW), który zajął się zagadnieniami ekonomicznymi w ujęciu Mikołaja Oresme. W referacie pt. *Etyczny wymiar ekonomii w „De moneta” Mikołaja z Oresme* przedstawił jedną z wcześniejszych, kompleksowych teorii bicia pieniądza w średniowieczu oraz obostrzeń, jakie mogą wynikać z manipulowania monetą zarówno w oderwaniu od realnego towaru, jak i prawdziwego stosunku wartości.